

LIBERALE BURGEMEESTERS EN VRIJMETSELAARS

Luc Vandamme

Eigenlijk vragen drie termen om enige uitleg alvorens een overzicht te geven van enkele markante figuren die vereeuwigd werden op medailles.

De term "burgemeester" is afgeleid van het woord "burch" (later werd de "t" toegevoegd). Dit was de eindverantwoordelijke van de burcht. Hij bepaalde wie binnen mocht en also genoot van de bescherming van de burcht. Reeds in 149 verkozen de schepenen van Antwerpen twee "borchmaistres", een binnen- en een buitenburgemeester. Dit bleef zo tot 1794. De huidige burgemeesters zijn het hoofd van het gemeentebestuur, zijn benoemd door de gewestregering voor, in principe, zes jaar. De burgemeester is de baas van de gemeentelijke administratie en hoofd van de lokale politie (of zetelend in de politieraad). Onder alle burgemeesters was Alfred Amelot recordhouder... hij was het gedurende 68 jaar in Zingem! Van de 308 burgemeesters zijn er momenteel 57 van liberale signatuur.

In 1846 was het liberalisme het eerst georganiseerd in een politieke structuur, wat trouwens vereeuwigd werd op een prachtige medaille¹. Het principe van het liberalisme is "vrijheid" en dit principe werd ingeschreven in de grondwet die daarmee zelfs liberaler was dan de Franse. Ingeschreven in de grondwet zijn: de vrijheid van persoon, van eredienst, van mening, van onderwijs en van drukpers. Voortrekkers hiervan waren de minder bekende Benjamin Constant en Charles Rogier². Maar wel liberalisme met een klare kijk op de werkelijkheid t.t.z. met verantwoordelijkheid. Dus met het aanvaarden van wederzijdse plichten die het leven in een gemeenschap noodzakelijk maakt.

En dat liberalisme sluit nauw aan met de principes van de vrijmetselarij. Vrijmetselarij is geen religie, geen sekte, geen serviceclub, geen occult genootschap, geen politieke pressiegroep, geen internationale organisatie, geen bouwonderneming. Het is wel een groep van mensen die streven naar een betere wereld en die probeert men te bereiken door zichzelf eerst te verbeteren. Deze zelfontplooiing wordt gezocht via symbolen en rituelen in een plaats, die zij tempel noemen, en waar zij als broeders op regelmatige basis samenkomen.

Alle Brusselse burgemeesters, op één na, waren of zijn vrijmetselaar. Dat de vrijmetselarij zo succesvol was in politieke middens, was zeker te danken aan de in 1833 opgericht "Grootoosten van België"³, wat gebeurde onder de speciale bescherming van koning Leopold I, zelf een vrijmetselaar. Vele kunstenaars waren vrijmetselaar o.a. A. Jouvenel, Charles Samuel en Godfroid Devreese om maar enkele medailleurs te noemen.

Een mooi overzicht van deze tentoonstelling, met tekst en foto's, is via e-mail te verkrijgen bij luc.vandamme@pandora.be

¹ Luc Vandamme, *Jouvenel, vader en zoon*, Herent, 2011, n° 49, p.103/106.

² Luc Vandamme, *Jouvenel, vader en zoon*, Herent, 2011, p. 51, 53, 54, 62, 64, 67, 86, 108, 117, 119.

³ Luc Vandamme, *Jouvenel, vader en zoon*, Herent, 2011, n° 13, p.39/40.

Vz. PARTI / LIBERAL / BELGE (bovenzijde van de zeshoek) / BELGISCHE / LIBERALE / PARTIJ (onderzijde van de zeshoek)

Een vrouw met onblote borst en bloemen in de linkerhand, houdt haar rechterarm omhoog ter bescherming tegen de zon.
Getekend voor de naakte borst: RAU

Kz. Blanco

Fonson, 70 x 70 mm, zeshoekig, verzilverd brons.

JULES ANSPACH ★

Vz. À J^{LES} ANSPACH BOURGM^{TR} (links langs de rand) / DE BRUXELLES (rechts langs de rand)
Zijn hoofd naar links.

Getekend langs de halsafsneede: CHARLES WIENER / 1872

Kz. 30 NOVEM^{BRE} 1871 • INAUGURATION DES ARCHES DE LA SENNE (bovenaan langs de rand)

6 MAI 1867 16 SEPT• 1868 (boven de overkapping)

Een antiek geklede vrouw houdt in haar linkerhand een palmtak en in haar rechterhand houdt zij een schild vast met daarop de namen van de burgemeester, de schepenen en de raadslieden van Brussel. Haar kleed is onderaan afgezoomd met een opeenvolging van de letters SPQB. Op de achtergrond zien we een hele reeks Brusselse gebouwen.

1872, 66,5 mm, brons.

Jules Victor Anspach (Brussel, 20 juli 1829 - Etterbeek, 15 mei 1879) was een Belgisch liberaal politicus en burgemeester. Anspach was advocaat en werd liberaal schepen en burgemeester (1863-1879) in Brussel. Hij was tevens liberaal parlements lid. Hij heeft veel bijgedragen aan de modernisering van de stad Brussel. Onder zijn burgemeesterschap werd de Zenne overwelfd, die veel overlast bezorgde met zijn herhalend terugkerende overstromingen, en werden op die locatie bovengronds brede boulevards aangelegd (Maurice Lemonnierlaan, Anspachlaan, Adolphe Maxlaan).

KAREL BULS ★

Vz. • LA • VILLE • DE • BRUXELLES • RECONNAISSANTE • (rondom langs de rand)

1881 / 1899 (links boven de schouder)

A / CHARLES / BULS / SON / BOURGMESTRE (rechts boven de schouder)

Zijn buste $\frac{3}{4}$ naar links gekeerd.

Getekend voor de rechterschouder langs de rand: G. DEVREESE

Kz. LES • VERTUS • CIVIQUES • VIGILANCE JUSTICE • CHARITÉ (rondom langs de rand)

Op de achtergrond enkele oude huizen van de Grote Markt gedomineerd door de toren van het Stadhuis. Afgebeeld worden de burgerlijke deugden die nodig zijn om

een grote stad te beheren: de *Rechtvaardigheid* die door een gehelmde vrouw wordt verpersoonlijkt, met een zwaard in de rechterhand en gezeten in een stoel met leuning. Aan de rechterkant staat de *Waakzaamheid* met rechts van haar een kolom waarop een haan staat. Aan de linkerkant zittend de *Liefdadigheid* met in de rechterarm een pasgeboren kind, en met de linkerarm beschermt zij met haar mantel een kleine geknielde jongen.

Randvermelding: bronze.

1901, Janvier & Duval – Maison Wurden, 70 mm, goud of verguld zilver (1 exemplaar), zilver (20 exemplaren), brons (100 exemplaren), 188 gram. Randvermelding: bronze.

Op de gemeenteraad van 18 januari 1901 werd unaniem beslist om een medaille met zijn portret aan de burgemeester aan te bieden.

Karel Frans Gommaar Buls (Frans: *Charles François Gommaire Buls*; Brussel, 13 oktober 1837 - Elsene, 13 juli 1914) was een Belgische politicus, het meest bekend als burgemeester van Brussel.

Buls was goudsmid, schooldirecteur en liberaal politicus. Hij was gemeenteraadslid van Brussel (1877-1899), schepen (1879-1881) en burgemeester (1881-1899). Verder was hij volksvertegenwoordiger (1882-1896) voor de Liberale Partij. Hij bouwde in Brussel, dat snel aan het verfransen was, een deels Nederlandstalig onderwijsnet van overheidsscholen uit (de zogenaamde "transmutatieklassen"). Het Hoofdstedelijk atheneum Karel Buls in Laken werd naar hem genoemd.

Dankzij Buls werden verschillende historische gebouwen van de sloop gered. In 1852 werd een van de gildenhuisen van de Grote Markt, namelijk de Sterre gesloopt onder het voorwendsel dat het verkeer erdoor belemmerd werd. Op last van burgemeester Karel Buls werd het in 1897 gereconstrueerd in zijn huidige vorm. Het gebouw rust op een zuilengang die het verkeer vergemakkelijkt. Onder het gebouw werd een gedenkplaat ter ere van Karel Buls aangebracht. Het straatje tussen de Sterre en het Stadhuis kreeg de naam van Karel Buls. Buls, promotor van de museale stad, nam uit onvrede met de stedenbouwkundige ambities van Leopold II op 16 december 1899 ostentatief ontslag als burgemeester.

Buls richtte de KVS op en slaagde erin koning Leopold II op 13 oktober 1887 naar de schouwburg te lokken om er in het Nederlands een toespraak te houden. Een koninklijke primeur. Buls was als vrijmetselaar lid van de Grootoosten van België.

Buls werd in Brussel geboren als zoon van een goudsmid uit de regio van Mechelen. Karel kreeg een artistieke opleiding en verbleef een jaar in Parijs en negen maand in Italië ter vervolmaking van zijn opleiding. Naast zijn moedertaal, het Nederlands dat hij niet echt vlot sprak, sprak hij ook nog Frans, Engels, Duits, Italiaans en Latijn.

Hij trad in zijn vaders voetstappen en werd goudsmid. Hij zou in de zaak van zijn vader blijven werken tot 1878.

In 1862 trad hij toe tot het Franstalige vrijmetselaarsloge *Les Vrais Amis* (deel van het Grootoosten van België), en in 1871 trad hij toe tot de loge *La libre Pensée*, om in 1878 grootmeester te worden van de loge *Les Amis Philanthropes de Bruxelles*.

Tegelijkertijd was hij ook actief lid in zowel "de Veldbloem" als "Vlamingen vooruit", twee organisaties uit de Vlaamse beweging. Samen met zijn schoonbroer, Leo Van der Kindere, later burgemeester van Ukkel, werd hij "flamingant".

CHARLES DE BROUCKÈRE (junior) ★

Vz. CHARLES DE BROUCKERE (links langs de rand) / BOURG^{TRE} DE BRUXELLES (rechts langs de rand).

Zijn hoofd naar links.

Getekend onder de halsafsnede: LEOPOLD WIENER

Kz. NÉ À BRUGES LE 18 JANVIER 1796 (links langs de rand) / MORT À BRUXELLES 20 AVRIL 1860 (rechts langs de rand).

De verpersoonlijking van de stad Brussel zittend en treurend om de dood van Charles de Brouckère en in haar rechterhand een lauwerkrans en met haar hoofd ondersteund door haar linkerhand. Tegen haar linkerbeen steunt het wapenschild van Brussel.

1860, 70 mm, brons.

Charles Marie Joseph Ghislain de Brouckère (Brugge, 18 januari 1796 - Brussel, 20 april 1860) was een liberaal politicus in het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden en in het latere België. De oorspronkelijke naam was *de Brouckere*, zonder accent en ook zo uitgesproken. De Brouckère was bankbediende in Maastricht, lid van de gedeputeerde staten van de Nederlandse provincie Limburg van 1824 tot 1830 en lid van de Tweede Kamer. Na de Belgische Revolutie van 1830 zetelde hij in het Nationaal Congres. In 1830-1831 was hij minister van Financiën en in 1831 minister van Binnenlandse Zaken en verder in 1831-1832 minister van Oorlog. Van 1848 tot bij zijn overlijden was hij burgemeester van Brussel. Charles de Brouckère was de zoon van Charles de Brouckère (senior) en de broer van de Belgische regeringsleider Henri de Brouckère.

ADOLPHE MAX★

- Vz. • ADOLPHE MAX BOURGMESTRE DE BRUXELLES • (rondom langs de rand)
Rechts van zijn buste het jaartal 1914 met erboven het logo van de stad Brussel, dit alles binnen een parelrand.
Getekend links van zijn buste: G. DEVREESE.
- Kz. • LES VERTUS CIVIQUES • (bovenaan) / JUSTICE • VIGILANCE • CHARITÉ (onderaan langs de rand)
Een fiere rechtopstaande haan met erachter een weegschaal.
Getekend rechts onderaan: G. DEVREESE

1914, 64,5 mm, zilver, brons.

Adolphe Eugène Jean Max (Brussel, 30 december 1869 – aldaar, 6 november 1939) was een Belgisch politicus en burgemeester van Brussel vanaf 1909 tot 1914 en opnieuw van 1918 tot aan zijn dood. Bij de inval van de Duitse troepen aan het begin van de Eerste Wereldoorlog in 1914, verzette hij zich tegen het Duitse bestuur en weigerde zijn ambt uit te oefenen onder het Duitse gezag. Hij werd gearresteerd en gevangengezet, tot hij op 13 november 1918 kon ontsnappen uit de gevangenis van Goslar. In 1919 werd hij verkozen tot volksvertegenwoordiger voor het arrondissement Brussel; als parlamentslid ijverde hij voor de invoering van het algemeen stemrecht en het vrouwenstemrecht (het algemeen enkelvoudig stemrecht voor mannen werd ingevoerd in 1919; het stemrecht voor vrouwen kwam er pas in 1948).

Als burgemeester van Brussel was hij onder andere verantwoordelijk voor de bouw van het Paleis voor Schone Kunsten, en voor de organisatie van de Wereldtentoonstelling van 1935 op de Heizel (de zogenaamde "Eeuwfeestpaleizen" worden nog steeds gebruikt als tentoonstellingsruimte). In 1918 werd Adolphe Max benoemd tot minister van Staat.

Zijn voorvader Antonius Max werd geboren te Maastricht op 28 april 1737, zoon van Petrus en Anna Maria Verhulst (Vanhulst). In het Paenhuys (vlakbij de kerk) te Budingen, deelgemeente van Zoutleeuw, verkocht hij kruiden. Antonius was getrouwd met Maria

Elisabetha Klaas (Claes) die werd geboren te 's Hertogenbosch op 1 januari 1738. Zij was een dochter van Petrus (Peeter) Claes van Binderveld, een soldaat, die was ingekwartierd te 's-Hertogenbosch en Josina Maria Anghstel eveneens uit 's Hertogenbosch. Bij de volkstelling van Budingen in het jaar 1755 staat dit gezin genoteerd als arm.

HENRI JOSEPH LUCIEN BEAUDUIN

Vz. LUCIEN BEAUDUIN (onderaan langs de rand)
Zijn hoofd naar links.
Getekend rechts van het hoofd: RAU

Kz. 1891 / DIRECTEUR / & / ADMINISTRATEUR – DELEGUE / DE LA / RAFFINERIE /
TIRLEMONTAISE / 1941

50 mm, messing.

Landbouwingenieur, directeur van de Raffinerie Tirlemontoise; gemeenteraadslid van Tienen, burgemeester van Lubbeek, parlamentslid. (1869-1946)

PIERRE DAVID

Vz. P. DAVID BOURGMESTRE DE VERVIERS : MORT LE 30 JUIN 1839. (rondom langs de rand)
Zijn buste naar rechts.
Getekend onder de schouderafsnede : J. LECLERCQ F.

Kz. ★A SON DIGNE / MAGISTRAT / LA VILLE DE VERVIERS / RECONNAISSANTE. / (sierlijn)
(in het veld)

1839, 42,5 mm, brons.

Pierre David (Verviers 9 januari 1771 - 30 juni 1839) was industrieel en lid van het Nationaal Congres. Vanaf de Franse Tijd werd David actief in het openbaar leven in Verviers:

- gemeenteraadslid op 27 mars 1799
- burgemeester van 4 juli 1800 tot in 1808
- lid van de arrondissementsraad op 5 februari 1814

Onder het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden was hij gemeenteraadslid van Verviers.

In 1830 werd hij door het Voorlopig Bewind tot burgemeester benoemd en besliste hij dat de raadszittingen voortaan openbaar zouden zijn. Op het fronton van het stadhuis liet hij schrijven: 'Publicité, sauve-garde du peuple'. In 1836 werd hij herkozen en opnieuw tot burgemeester benoemd. Hij werd ook provincieraadslid. In 1830 werd hij ook verkozen tot lid van het Nationaal Congres voor het arrondissement Verviers, waar hij zetelde tot in april 1831. Op 30 juni 1839 wilde David zijn hooizolder verluchten. Toen hij de luiken open trok kwam er één los en viel naar beneden. David werd meegesleurd, viel met zijn hoofd op een steen, en was op slag dood.

RENÉ LEFEBVRE

Vz. —

Zijn buste naar links.

Getekend onderaan op de schouder: STELLA LAURENT

Kz. R. LEFEBVRE / BOURGMESTRE LAMAIN / 1921-1971 / MINISTRE D'ETAT (in het veld)

59,5 mm, brons.

- René Leopold Henri Lefebvre (Doornik, 8 augustus 1893 - Lamain, 26 maart 1976) was een Belgisch liberaal politicus en minister. Lefebvre was landbouwingenieur. Hij was burgemeester van Lamain en werd liberaal parlements lid. Lefebvre was minister van Landbouw (1945-1946, 1946-1947 en 1954-1958) en van Binnenlandse Zaken (1958-1961) en vicepremier (1960-1961). In 1966 werd René Lefebvre benoemd tot minister van Staat.

VICTOR MAISTRIAU ★

Vz. VICTOR MAISTRIAU (links langs de rand) / 1951 (rechts langs de rand)

Zijn buste naar links.

Getekend onderaan langs de rand: R. GODFROID

Kz. Blanco

70 mm, brons.

Victor Eugène Ange Jules Maistriau (Maurage, 5 oktober 1870 - Bergen, 21 januari 1961) was een Belgisch liberaal politicus. Maistriau was doctor in de rechten. In 1945 werd Victor Maistriau benoemd tot minister van Staat.

Politieke loopbaan:

- 1903 - 1953 : gemeenteraadslid in Bergen
- 1912 - 1926 : schepen in Bergen
- 1926 - 1953 : burgemeester van Bergen
- 1933 - 1946 : volksvertegenwoordiger voor het arrondissement Bergen
- 1934 : minister van PTT
- 1937 : minister van justitie

FERDINAND PIERCOT

Vz. FERD. PIERCOT (links langs de rand) / BOURGMESTRE DE LIÈGE (rechts langs de rand)
Zijn hoofd naar rechts.
Getekend onder de halsafsnede : C. JEHOTTE F.

Kz. TÉMOIGNAGE / DE / RECONNAISSANCE / (sierlijn) / 1834 – 1852
Boven de tekst staat het Luiks perron en onder de tekst een open lauwerkrans.

60 mm, brons.

Guillaume Ferdinand Joseph Piercot (Brussel, 12 september 1797 - Luik, 9 december 1877) was een Belgisch liberaal politicus, burgemeester en minister. Piercot was doctor in de rechten en werd schepen en burgemeester van Luik vanaf 1842 en in 1870-1877. Hij was liberaal volksvertegenwoordiger in het arrondissement Luik en werd minister van Binnenlandse Zaken in 1852-1855.

ERASME LOUIS SURLET DE CHOKIER

Vz. BARON E. L. SURLET DE CHOKIER, RÉGENT DE BELGIQUE (rondom langs de rand)
Zijn hoofd naar links.
Getekend onder de halsafsnede : J. LECLERCQ

Kz. LA BELGIQUE INDEPENDANTE (bovenaan langs de rand)
AU / RÉGENT / DÉCRET / DU CONGRÈS NATIONAL / DU XX JUILLET / MDCCCXXI (in het veld)

40 mm, brons.

Erasme Louis Surlet de Chokier (Luik, 27 november 1769 - Gingelom, 7 augustus 1839) was een Belgisch politicus en edelman. Hij werd in 1816 als baron opgenomen in de Nederlandse adel. Tevens was hij, als regent, het eerste staatshoofd van België.

Erasme Louis Surlet de Chokier behoorde tot een oud geslacht van Luikse adel. Erasme Chokier en zijn drie broers verkregen in 1623 adelsbevestiging, vermeerderd in 1630 voor Erasme met een riddertitel. De vijf zoons van Erasme, onder wie drie kanunniken in Luik, kregen in 1668 de op alle nazaten overdraagbare titel van 'baron de Saint Empire' en in 1745 mocht Arnould Chokier, grootvader van de hier behandelde Erasme Louis, een 'de' voor zijn naam schrijven.

Zijn ouders waren Jean-Arnold de Chokier, heer van Gingelom, advocaat en gemeenteraadslid van Luik, en Marie-Gertrude Desprez. Zoals veel van zijn ooms, grootooms en nog eerdere verwanten, bestemde hij zich voor het priesterschap maar bij het uitbreken van de omwenteling in het prinsbisdom (18 augustus 1789) verliet hij het seminarie en sloot zich aan bij de tegenstanders van prinsbisschop Hoensbroeck. Hij werd adjudant van generaal Donceel (1761-1840) die de Oostenrijkse dienst verliet om de zijde van de Luikse patriotten te kiezen. Vervolgens stapte hij over naar het legertje van de Verenigde Belgische Staten en werd er luitenant. Toen zowel de Luikse als de 'Belgische' troepen door de Oostenrijkers werden verslagen, vluchtte hij naar Breda. In 1792 keerde hij terug naar Gingelom en woonde er voortaan zonder zich verder met politiek te bemoeien. Hij gebruikte zijn tijd om zijn bezit aan onroerende goederen te doen aangroeien, onder meer door de aankoop van 'zwart goed'. Hij werd opgetekend als de op vier na rijkste burger van het departement Nedermaas.

Toen in 1797 de hardste kanten van de Revolutie aan het verminderen waren, kwamen meer gematigde besturen aan de macht en werd Surlet tot één van de beheerders van het departement Nedermaas verkozen. In september van dat jaar nochtans verhardde het Tweede Directoire zijn houding en alle voormalige edellieden werden afgezet, ook als ze, zoals Surlet, argumenteerden dat ze de wapens hadden opgenomen tegen de machthebbers van het Ancien Regime. Op 3 januari 1798 werd hij als lid van de centrale administratie van het departement ontslagen.

Het Consulaat en later het keizerrijk waren twee regimes waar Surlet het goed kon mee vinden. In 1800 werd hij op 31-jarige leeftijd benoemd tot burgemeester van Gingelom en op 1 juni werd hij weer lid van de departements- en de arrondissementsraad (departement Nedermaas). Hij verbleef voortaan regelmatig in Parijs, waar hij samen met een heer Kisson uit Verviers bankzaken verrichtte. Vooral kreeg hij bekendheid als specialist van de wetenschappelijk verbeterde methodes op het gebied van landbouw en veeteelt. In zijn thuisbasis speelde hij een pioniersrol in het kweken van merinoschapen. In 1808 werd hij lid van de commissie die het ontwerp van 'Code Rural' besprak.

In het Luikse kreeg hij steeds meer bekendheid. Als gevolg hiervan werd hij in 1809 aangesteld als kapitein van de 'Garde Nationale' en in Sint-Truiden werd hij beheerder van het Bureau van Weldadigheid en van de Burgerlijke Godshuizen. In Luik zetelde hij in 1811 in een commissie die, onder het voorzitterschap van de bisschop, het herstel van kerken en pastorieën in het departement moest regelen. Als hoogtepunt kwam het jaar 1812 met zijn verkiezing tot voorzitter van de algemene raad van het departement en kort daarop zijn verkiezing tot lid van het 'Corps Législatif'. Hij bleef dit ambt uitoefenen tot op 30 maart 1814 en was ondertussen ook nog benoemd tot lid van de Raad van State in buitengewone dienst.

Toen de geallieerden in 1814-15 het bestuur in de Zuidelijke Nederlanden overnamen was hij natuurlijk welbekend als zeer Fransgezind maar dat bleek geen bezwaar. De eerste taak die hem werd opgedragen was de nieuwe Grondwet bij de kiezers in Hasselt te gaan aanbevelen en de kiesverrichtingen voor te zitten. Hij had geen groot succes, want de kiezers stemden in meerderheid tegen de Grondwet. Dit werd hem niet ten kwade geduid en hij werd onmiddellijk lid in de Tweede Kamer der Staten-Generaal van het Verenigd Koninkrijk. Hij had geen bezwaren tegen de grondwettelijke eed en negeerde het 'Jugement doctrinal' van het Belgisch episcopaat dat het afleggen van de eed aan katholieken verbood. Het jaar daarop werd zijn adellijke status bevestigd en werd hij in de Limburgse ridderschap opgenomen, met de (niet-overdraagbare) titel van baron. Het ene en het andere maakte van hem één van de belangrijkste en meest invloedrijke Limburgers.

In de Tweede Kamer speelde Surlet een merkwaardige rol. Het viel op dat hij zijn standpunten verdedigde in agressieve en bitsige uitvoerige redevoeringen. Hij behoorde dus duidelijk tot de kleine groep van de 'opposanten' of 'onafhankelijken', hoewel hij zich in zijn stemgedrag niet bepaald extreem opstelde, ook al niet omdat hij tamelijk vaak afwezig was. Zijn stokpaardjes waren vooral de eerbiediging van de parlementaire procedures en de te grote macht van de regering en de koning. Op het einde van de eerste drie jaar van zijn mandaat werd Surlet, die de bijnaam had gekregen van 'Surlet de Choquant' (*Surlet de ergerlijke*) als een lastig element beschouwd en de Limburgse gouverneur Charles de Brouckère kreeg de wenk een herverkiezing te verhinderen. Hij slaagde in die opdracht. In 1821 poogde Surlet opnieuw verkozen te worden, maar opnieuw was het De Brouckère die dit belette.

Het proces tegen Jean-François Hennequin had ondertussen de reputatie van Surlet als opposant nog verstevigd. Hennequin was burgemeester van Maastricht en had een bevel van de koning over de betalingen aan de Burgerwacht naast zich neergelegd. Hij werd voor het Hof van Assisen in Luik gedaagd en werd er verdedigd door Surlet, samen met Charles Destouvelles en Etienne de Sauvage. Hennequin werd vrijgesproken en Surlet kwam bij de regering nog méér in een slecht daglicht te staan, omwille van de agressieve taal die hij had gesproken. De beschuldigde en zijn drie advocaten zouden elkaar in 1830 terugvinden als leden van het Nationaal Congres.

Het belette niet dat Surlet toenadering zocht en in brieven aan minister Falck verzoenende woorden sprak. Het resultaat bleef niet uit. In 1824 werd hij tot schout benoemd en in 1825 opnieuw tot burgemeester van Gingelom. Maar ondertussen was de oppositie in de Zuidelijke Nederlanden aan het groeien en Surlet sloot zich aan bij de voorstanders van het 'unionisme' tussen katholieken en liberalen. Hij stelde zich in 1828 kandidaat voor de Tweede Kamer en ditmaal werd hij verkozen, ondanks de pogingen van de Brouckère om dit te verhinderen. Na die nederlaag nam de gouverneur onmiddellijk ontslag.

Het was een strijdlustige Surlet die voortaan bijna bestendig op de vergaderingen aanwezig was en er bij elk belangrijk discussiepunt het woord voerde en kritiek uitoefende op nagenoeg alle aspecten van het regeringsbeleid. Omwille van zijn *allerschandelijkste en zelfs revolutionaire taal* werd hij als één van de belangrijkste vijanden van het regime beschouwd. Dit was wel overdreven want, ook al was hij gaandeweg gewonnen voor een bestuurlijke scheiding tussen Noord en Zuid, hij bleef voorstander van het Verenigd Koninkrijk. In augustus 1830 voegde hij zich niet bij de voorstanders van de scheuring. In september trok hij naar de extra-zitting van de Tweede Kamer in Den Haag, waar hij zijn zienswijze verwoordde: behoud van de Oranjedynastie en van een gemeenschappelijk beleid inzake financies, landsverdediging, marine en kolonies, terwijl justitie, onderwijs, erediens, openbare werken moesten gescheiden worden. Zijn stellingen werden al vlug achterhaald toen het Voorlopig Bewind werd gevormd en de onafhankelijkheid uitgeroepen. Pas na 16 oktober, toen de kroonprins aan zijn raadgevers, onder wie Surlet, toestemming gaf zich kandidaat te stellen voor het Nationaal Congres, keerde deze zich van de Oranjes af. Hij stelde zich kandidaat in het arrondissement Hasselt en werd verkozen.

De verkozenen vanuit Limburg voor het Nationaal Congres waren hoofdzakelijk edellieden, gematigde heren die tot onderhandelingen met Oranje geneigd waren. Tijdens de eerste zitting van het Nationaal Congres werd Surlet tot voorzitter gekozen. Hij werd met een 'liberaal' etiket voorgedragen, tegen de katholieke Etienne de Gerlache. Er waren toch nog drie stemronden nodig en het vroeg enige tijd om Surlet als een centrumfiguur te doen aanvaarden.

Surlet kwam als voorzitter niet tussen in de debatten, tenzij voor dienstmededelingen. Hieruit was zijn persoonlijke mening niet af te leiden. Die bleek al evenmin uit zijn kiesgedrag. Hij stemde als voorzitter altijd de laatste en bracht steeds zijn stem uit met de meerderheid. Zo komt het dat hij tegen zijn overtuiging stemde voor de uitsluiting van de Nassaus van de Belgische troon. Hij stemde voor het erfelijk koningschap en voor een verkozen senaat. Op 25 januari 1831 liet hij zich wel wat duidelijker kennen, door één van de 51 indieners te zijn van het voorstel om Lodewijk van Orléans, de hertog van Nemours tot koning van België te kiezen. De verkiezing van deze kandidaat draaide op niets uit, omdat Lodewijks vader, Lodewijk Filips van Frankrijk, tegen deze benoeming was, onder druk van de grote mogendheden.

Toen het duidelijk werd dat het vinden van een passende kandidaat nog enige tijd zou vergen, besliste men, in overeenstemming met de pas goedgekeurde grondwet, een regent te verkiezen. Veel speelde in het voordeel van Surlet: zijn prestige als voorzitter van het Congres, het feit dat hij aanvaardbaar was voor links en voor rechts, dat hij op het internationale vlak niet deelde in de slechte reputatie die de harde nationalistische fractie had en dat de adel niet wilde van de als te ambitieus beschouwde tweede kandidaat, Félix de Mérode.

Toen hij verkozen werd zag het er niet zo best uit voor het nieuwe land. Binnenlands trad radicalisering in na de (mislukte) orangistische staatsgreep van Grégoire en Van der Smissen in februari-maart 1831. Internationaal lag Groot-Brittannië dwars, omdat ze een te grote toenadering tot Frankrijk vaststelde. Het Voorlopig Bewind werd onpopulair omwille van de verslechterende economische toestand. In dit klimaat vervulde Surlet zijn grondwettelijke functie op uiterst voorzichtige en minimalistische wijze, uit respect voor de grondwet volgens de enen, uit onbekwaamheid volgens de anderen.

De toenadering met Groot-Brittannië en de kandidatuur van Leopold van Saksen Coburg stemde niet overeen met de zienswijze van Surlet, die voor toenadering met Frankrijk was, maar hij kon er ook niets tegen ondernemen. Toen op 4 juni 1831 voor Leopold werd gestemd, liet hij weten zelf geen kandidaat te zijn. Hij kreeg toch nog 14 stemmen op zijn naam. In de daaropvolgende weken uitte hij zijn pessimisme over de verdere evolutie. Hij vreesde oorlog, omdat hij dacht dat het Congres de XVIII artikelen niet zouden goedkeuren. Hij vond dat alleen aanhechting bij Frankrijk de vrede kon garanderen. Een Belgisch koninkrijk met Leopold als koning had weinig overlevingskansen vond hij.

Het liep dan toch beter af dan Surlet had gevreesd. Er kwamen enkele schermutselingen maar geen oorlog, de XVIII artikelen werden goedgekeurd, Leopold aanvaardde de troon en op 21 juli 1831 legde hij de grondwettelijke eed af. Surlet werd uitvoerig bedankt voor de bewezen diensten en met een pensioen van tienduizend gulden per jaar naar Gingelom uitgewuifd. Tot aan zijn overlijden leefde de vrijgezel Surlet teruggetrokken op zijn kasteel en bleef hij alleen nog burgemeester van Gingelom.

In Brussel werd een plein naar hem genoemd: het *Surlet de Chokierplein* (vlak tegenover het Madouplein). Het plein wordt gesierd door een bronzen standbeeld waarbij een vrouw wordt afgebeeld die fier de Belgische vlag omhoog steekt. Op de sokkel is een plaat bevestigd met daarop, in het Frans en in het Nederlands, de eerste drie alinea's van de Brabançonne. Het beeld werd gecreëerd door de beeldhouwer Charles Samuel en werd op 16 november 1930 ingehuldigd. De Franse Gemeenschapsregering is op dit plein gevestigd op de nr's 15-17.

Sinds december 2000 wordt er in Gingelom een lokaal bier verdeeld dat speciaal naar hem "De Chokier" genoemd werd (gebrouwen in de Proefbrouwerij te Lochristi). Zijn kasteel staat nog steeds overeind in Gingelom en verder is er ook een café met dezelfde naam in Gingelom. De spoorwegbrug over de Sint-Truidense steenweg zou op aandringen van Surlet De Chokier gebouwd zijn.

JOSEPH TIROU ★

Vz. –

Zijn buste naar links.

Niet gesigneerd door: RAU

Kz. A MR JOSEPH TIROU / LA POPULATION DU CHARLEROI / RECONNAISSANTE / 1912 – 1937 (onderaan)

Het stadhuis binnen een kader met links en rechts een lauriertak. Marcel Rau werkte nog mee aan te versiering van het stadhuis van Charleroi.

70 mm, Fisch & Cie, brons.

Joseph Tirou (Jumet, 5 april 1876 - Charleroi, 17 juni 1952) was een Belgisch liberaal politicus en burgemeester. Tirou was industrieel en werd gemeenteraadslid (1912-1952), schepen (1921-1925) en burgemeester (1925-1952) van Charleroi en was tevens senator (1939-1946) in de provincie Henegouwen.

JACQUES VAN OFFELEN

Vz. JACQUES (links langs de rand) / VAN OFFELEN (rechts langs de rand)

Zijn hoofd naar links.

Getekend onderaan de halsafsnede: R.CLIQUET

Kz. DIX ANNEES DE MAYORAT UCCLOIS 1965 – 1975 (rondom langs de rand)

JACQUES / VAN OFFELEN / BOURGMESTRE / DEPUTE / ANCIEN MINISTRE / HOMMAGE / DE SES / AMIS (in het veld)

70 mm, brons.

Jacques Louis Gustave Van Offelen (Isleworth, 18 oktober 1916 - Ukkel, 22 februari 2006) was een Belgisch politicus voor de PLP (Parti de la Liberté et du Progrès).

Van Offelen stamde uit een Franstalige familie uit Antwerpen, was doctor in de economische wetenschappen (Luik, 1943) en werd ambtenaar en docent. Hij werd kabinetsmedewerker van de ministers Robert Godding, Albert Devèze, Jean Rey en Roger Motz.

Hij was burgemeester van Ukkel (1964-1981), volksvertegenwoordiger (1958-1977) en senator (1977-1978) voor de PLP in het arrondissement Brussel. Van Offelen was ook minister van Buitenlandse Handel (1958-1961) en minister van Economische Zaken (1966-1968).

JAN VAN RIJSWIJCK ★

Vz. JAN VAN RIJSWIJCK / 1892-1906 (onderaan in de afsnede)
Zijn buste naar links.

Kz. STAD ANTWERPEN (bovenaan) / 22^e BESTENDIG FESTIVAL (onderaan)
Het gekroond wapenschild van Antwerpen omringd door een bloemenkrans.
Getekend onderaan: BAETES

68,5 x 49 mm, brons.

Jan Van Rijswijck (Antwerpen, 14 februari 1853 – Testelt, 23 september 1906), zoon van de dichter Jan Baptist Van Rijswijck en neef van Jan Theodoor van Rijswijck, was een Belgisch advocaat, staatsman en journalist.

Hij genoot zijn eerste onderricht aan de kostschool van Melle en ging studeren, eerst aan de Katholieke Universiteit Leuven en vervolgens aan de Vrije Universiteit Brussel, waar hij op 20 april 1876 zijn diploma van doctor in de rechten ontving. Hij vestigde zich als advocaat in zijn geboortestad, werd daar op 25 oktober 1881 tot gemeenteraadslid en op 28 oktober 1889 tot schepenen van onderwijs gekozen. Van 1892 tot 1906 was hij als opvolger van Leopold De Wael (en waarnemend burgemeester Georges Gits) burgemeester van Antwerpen, van 1900 tot 1906 volksvertegenwoordiger. Hij werd 'onze Jan' genoemd en was razend populair.

Van Rijswijck was een overtuigd flamingant: in een periode dat het gebruik van de Nederlandse taal niet evident was, zette hij zich in voor de 'vervlaamsing' van de Antwerpse rechtbank. Jacob Karsman, een Nederlands zakenman en eveneens flamingant was geldschieter van Van Rijswijck.

Onder zijn bestuur organiseerde de stad de Wereldtentoonstelling van 1894, werden belangrijke gebouwen zoals het Loodswezen, het Centraal Station en het Tolhuis gebouwd. Ook in de haven werd begonnen met de bouw van het Kanaaldok; mede daardoor heeft de haven een enorme uitbreiding gekend.

Van de talrijke redevoeringen welke hij hield als rechtsgeleerde, Vlaming en schepen, verschenen er slechts enkele afzonderlijk: *Abraham Lincoln* (voordracht, Antw. 1877), *Washington* (voordracht Antw. 1879), *Cavour* (voordracht, Antw. 1879). Al deze lezingen werden gehouden in het Willemsfonds. In het Antwerpse weekblad *De Kleine Gazet* schreef hij van begin 1883 tot 2 september 1888 de meeste hoofdartikelen.

PIERRE-THÉODORE VERHAEGEN ★

Vz. PIERRE THEOD. (links langs de rand) / VERHAEGEN (rechts langs de rand)

Zijn hoofd naar rechts.

Getekend onderaan langs de rand: LEOPOLD WIENER

Kz. PRÉSIDENT DE LA CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS DE 1848 À 1852 (rondom langs de rand)

AU DÉFENSEUR / DES / LIBERTÉS PUBLIQUES / À / SON COURAGE / À SON /
DÉSINTÉRESSEMENT / 1852 (tekst binnen een lauwerkrans in het veld)

68 mm, brons.

Pierre-Théodore Verhaegen (Brussel, 21 augustus 1796 - 8 december 1862) was een Belgische advocaat, politicus en stichter van de Université Libre de Bruxelles. Hij behaalde zijn diploma van licentiaat in de rechten in de École de Droit in Brussel.

De moedertaal van Verhaegen was het Brabants-Vlaams dialect; zijn cultuurtaal het Frans, de taal van de hogere kringen in het Brussel van toen. Hij was burgemeester van Watermaal-Bosvoorde van 1825 tot 1836.

Hij was voorzitter van de Kamer van Volksvertegenwoordigers van 28 juni 1848 tot 28 september 1852 en van 17 december 1857 tot juni 1859.

Hij was lid van de in 1805 gestichte loge *l'Espérance Bruxelles*. Deze loge had de prins en latere koning Willem II nog als voorzittend meester gehad. Vandaar ook dat Verhaegen weigerde deel te nemen aan het monsterverbond tegen Willem I.

Als voormalig grootmeester van het Grootoosten van België hemelde Verhaegen de weldaden van de vrijmetselarij op en bekritiseerde de Rooms-katholieke Kerk. Hij was nochtans zelf kerkelijk. Hij liet in Bosvoorde ook een eerste kerk bouwen (start 1827 - einde 1833). Hij brak met de traditie dat de begrafenis tot het exclusieve terrein van de kerk behoorden. Zijn burgerlijke begrafenis werd een liberaal-maçonniek evenement, dat de katholieken als een schandaal ervoeren, maar dat voor de introductie van niet-kerkelijke sociale gedragsregels zeer belangrijk was.

Zijn kleinzoon Arthur Verhaegen zou nochtans een prominent figuur worden in de sociaal-katholieke theorie en actie van de late 19de eeuw.

Jaarlijks vieren de Brusselse VUB en ULB studenten op 20 november – de stichtingsdatum van de ULB – met een optocht door Brussel St V (Sint-Verhaegen) om hun antiklerikale held op een studentikoze wijze te herdenken.

Bronnen

Wikipedia (geraadpleegd op 12 & 13 april 2013)

http://nl.wikipedia.org/wiki/Jules_Anspach

http://nl.wikipedia.org/wiki/Karel_Buls

[http://nl.wikipedia.org/wiki/Charles_de_Brouck%C3%A8re_\(junior\)](http://nl.wikipedia.org/wiki/Charles_de_Brouck%C3%A8re_(junior))

http://fr.wikipedia.org/wiki/Adolphe_Max

http://fr.wikipedia.org/wiki/Lucien_Beauduin

[http://nl.wikipedia.org/wiki/Pierre_David_\(Verviers\)](http://nl.wikipedia.org/wiki/Pierre_David_(Verviers))

http://nl.wikipedia.org/wiki/Ren%C3%A9_Lefebvre

http://nl.wikipedia.org/wiki/Victor_Maistriau

http://nl.wikipedia.org/wiki/Ferdinand_Piercot

http://nl.wikipedia.org/wiki/Erasme_Louis_Surlet_de_Chokier

http://nl.wikipedia.org/wiki/Joseph_Tirou

http://nl.wikipedia.org/wiki/Jacques_Van_Offelen

https://nl.wikipedia.org/wiki/Jan_Van_Rijswijk

http://nl.wikipedia.org/wiki/Pierre-Th%C3%A9odore_Verhaegen

Marcel Bots & Luc Pareyn, *Bibliografie van de geschiedenis van het Belgisch liberalisme. Beknopte bio-bibliografie van liberale prominenten 1830-1990*, Gent, Liberaal Archief, 1992.

Luc Vandamme & Daniel Bernier, *Marcel Rau, graveur van Leopold III*, in het jaarboek van het Europees Genootschap voor Munt- & Penningkunde 1998, p. 53/171.

Luc Vandamme & Daniel Bernier, *Medailles van het Bestendig Festival van Antwerpen*, 1990, Hasselt.

Jan Lippens, *René Cliquet, Médailleur en Beelhouwer*, Brussel, 1980.

Albert M Willenz, *Le Médailleur Godefroid Devreese*, 1986.

Pierre Degel, *175 jaar Tiense suikerraffinaderij in de Numismatiek*, in de Flash n° 17253/17354/17455 van de vzw Promotie van de Medaille.